

ПРАВО НА СВОБОДУ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ У СФЕРІ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

У статті зроблено спробу проаналізувати сучасний стан нормативного закріплення та фактичної реалізації громадянами України права на свободу наукової творчості у сфері юридичної науки. У процесі досягнення сформульованого завдання автором з'ясовано стан свободи наукової творчості в Україні, проаналізовано нормативне регулювання права на свободу наукової творчості, розглянуто зміст свободи наукової творчості, виокремлено форми порушень свободи наукової творчості в Україні, а також сформульовано висновки та пропозиції, які, на думку автора, сприятимуть покращенню рівня гарантування та умов реалізації права на свободу наукової творчості в Україні.

Ключові слова: наука, свобода, право на свободу наукової творчості, юридична наука.

**Мельник Роман
Сергійович,**

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри адміністративного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Проблематика цієї статті характеризується найвищим рівнем теоретичної та практичної актуальності. Сформульована теза є настільки очевидною для кожного з нас, що будь-які посилання на цифри, факти тощо виглядатимуть зайвими, проте деякі вихідні дані для подальших міркувань усе ж таки наведемо.

Стан реалізації права на свободу наукової творчості може бути визначеним з огляду на різні показники, одним з яких, на наш погляд, є отримані результати наукової діяльності. Між названими аспектами існує, можливо, і не стовідсоткова взаємозалежність, проте її рівень є доволі високим. Отже, у такому разі мова йде про те, що чим кращим є стан свободи наукової творчості, тим більш якісними (з точки зору змістовного наповнення) є результати останньої. Наші потенційні опоненти, можливо, заперечать, наголосивши на тому, що нині ніхто і нікому нічого не забороняє писати, навівши приклади численних дисертаційних досліджень, кількість яких збільшується з року в рік. Так, дійсно, з позиції кількості наукових робіт, думаємо, Україна «попереду планети всієї»,

проте щодо якості виникають питання і сумніви.

Ведучи мову про якість, насамперед маємо на увазі **наукову новизну** відповідних творчих здобутків, оскільки всім і кожному зрозуміло і відомо, що саме наукова новизна та її рівень є найбільшим здобутком відповідної галузі наукових знань. Наведене твердження, до слова, чітко сформульовано у Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника [1], у п. 9 якого зазначено, що дисертацією є кваліфікаційна наукова праця, яка містить висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, які свідчать про особистий внесок здобувача в науку. Інакше кажучи, кожен здобувач мусить зробити власний, тобто раніше невідомий (новий) внесок у відповідну галузь знань. Більш чітко цю вимогу сформульовано вже в абз. 4 п. 11 згаданого Положення, де йдеться про те, що «кандидатська дисертація повинна містити **нові** (виділено нами – Р. М.) науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки». Без виконання цієї вимоги, як слушно писав В. Шекспир, «... це лише повторення вже відомого, і дарма ми страждаємо, давно народжене народжуючи знову [2].

До категорії «давно народжене народжуючи знову» ми схильні віднести чималу кількість дисертаційних досліджень з таких питань, як «адміністративна відповідальність»,

«адміністративно-правовий статус», «адміністративний процес» тощо, елементи наукової новизни яких зводяться до переформулювання раніше зроблених висновків і пропозицій або до побудови класифікаційних груп, видів тощо. Іншою крайністю, яка надзвичайно залучена в Україні, є відсутність принципово нових за своїм змістовним наповненням наукових досліджень. У результаті ми обговорюємо одні й ті ж проблеми і питання «народжене народжуючи знову».

Подібний стан справ, на наш погляд, є наслідком низького рівня свободи наукової творчості, яка, за словами Л. Бруно, потребувала та продовжує потребувати особистої ініціативи та особистої свободи, які дозволяють думкам та ідеям індивідів торжествувати над владою, що часто їм протистоїть [3, с. 22].

З іншого боку, свобода наукової творчості є вкрай необхідною також і для початку активної та вільної наукової дискусії з приводу будь-яких напрацювань, які з'являються в Україні. Відкрита та гостра критика, на наш погляд, є чи не найбільш ефективним засобом, який може допомогти вирішити проблему продукування низькоякісних і ненаукових праць, яку так гостро нещодавно поставив на обговорення В. Кулик у статті «Про неморальну непрофесійність і способи її подолання» [4].

Право на свободу наукової творчості в законодавстві України

У статті 54 Конституції України [5] зазначено, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової та технічної творчості. Частково зазначене положення роз-

вивається в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [6], де в абз. 4 ст. 2 зазначено, що одним з основних завдань Закону є визначення економічних, соціальних і правових гарантій наукової та науково-технічної діяльності, свободи наукової творчості. Проте далі в названих нормативних актах категорія «свобода наукової творчості» не розвивається. Законодавець не визначає механізмів, які надавали б ученим можливість у вільному порядку визначати зміст власних досліджень, вступати в полеміку з іншими авторами. Певний рівень свободи надано вченим лише в питаннях вибору форм, напрямків і засобів наукової та науково-технічної діяльності, що, на наш погляд, не дорівнює свободі вибору змістовного наповнення дослідження. Проблема цього Закону є також і те, що в ньому відсутні гарантії, які б дозволяли вченому реалізувати закріплені за ним права.

Отже, можна констатувати, що нині свобода наукової творчості в Україні є лише задекларованим гаслом, яке не отримало жодної конкретизації та жодного гарантування на рівні юридичних актів.

Зміст свободи наукової творчості

Вихідним пунктом у напрямку пошуку відповіді на питання про сутність свободи наукової творчості має стати з'ясування змісту категорії «свобода». На сьогодні можна зустріти різноманітні погляди, які відбивають розуміння свободи тим або іншим автором. Так, скажімо, І. Погребний під свободою розуміє можливість особистості самостійно оби-

рати той чи інший варіант поведінки серед множинності можливих [7, с. 35]. На думку інших авторів, свобода суб'єкта включає і свободу вибору певного варіанта діяння, свободу волі як властивість суб'єкта приймати відповідне рішення, свободу діяння як безперешкодне його здійснення [8, с. 102–103]. Проте думаємо, що більш чітким є формулювання свободи, запропоноване Л. Бруно, який пише, що свобода, – це такий стан, за якого особа не відчуває стосовно себе примусу з боку інших осіб [3, с. 64]. Спробуємо з'ясувати, що це означає в ракурсі свободи наукової творчості.

Розмірковуючи про межі свободи наукової творчості, гарантованої ч. 1 ст. 54 Конституції України, зазначимо, що Основний закон у цій частині, очевидно, не захищає якусь певну точку зору чи наукову позицію, оскільки це потягло б за собою підлаштування наукової спільноти під якісь наперед визначені стандарти або результати. Відповідно конституційний захист має поширюватися на будь-який науковий результат, незважаючи ані на його повноту, ані на його доведеність, ані на обґрунтованість отриманих результатів. Свобода наукової творчості захищає думку меншості, рівно як і наукові розробки та наукові висновки, які формуються на помилковій або хибній основі. До того ж Основний закон захищає неортодоксальні чи інтуїтивні припущення. Будь-які припущення, форма та зміст яких виглядають серйозною спробою встановлення істини, відносяться до науки, а раз так, то мають перебувати під захистом ч. 1 ст. 54 Конституції України.

Що ж до наукової глибини чи значущості того чи іншого напрацювання, то відповідні оцінки можуть бути зроблені лише після їх публікації.

Носієм конституційного права на свободу наукової творчості є як окрема особа, так і колектив осіб. Одноособовим носієм цього права відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» є науковий працівник або науково-педагогічний працівник. Що ж до колективів осіб, то такими можуть бути члени постійних і тимчасових наукових колективів, авторські колективи тощо. Разом із цим слід зазначити, що самотійним суб'єктом права на свободу наукової творчості необхідно визнати і студента в межах підготовки ним наукових доповідей та наукових робіт. Окремо при цьому слід зазначити, що свобода наукової творчості не обмежується лише штатними працівниками наукових установ і навчальних закладів. Думаємо, що правильним буде визнати за будь-якою особою, яка займається науковою діяльністю, назване вище право.

Право на свободу наукової творчості зі змістовної позиції надає його суб'єкту щонайменше дві правомочності: по-перше, бути вільним від втручання в його діяльність держави та її посадових (службових) осіб та, по-друге, бути вільним у формулюванні своїх поглядів від інших суб'єктів права на свободу наукової творчості (наукових працівників).

Поряд із викладеним виникає питання: а чи є свобода наукової творчості абсолютною, чи вона може (має) бути обмежена? Якщо свобода наукової творчості може (має) бути

обмежена, то де проходить межа таких обмежень? Які дії (рішення) є проявом порушення свободи наукової творчості?

Питання про абсолютність свобод людини не є новим. Відповідь на нього свого часу давав уже Г. Гегель, який писав: «якщо свобода складається взагалі з можливості робити все, що бажають, то ми можемо визнати таке уявлення повною відсутністю культури думки» [9, с. 102.], тобто в такому разі мова йде про «ілюзію свободи, її сурогат, свавілля» [8, с. 102]. На наш погляд, з подібним підходом у цілому можна погодитися, оскільки безмежна свобода одного незмінно перетвориться у джерело порушень для прав і свобод іншого. Виходить, що свобода має знайти певне урівноваження, здатне узгодити бажання однієї особи зі свободою іншої. Проте, здається, що це правило, будучи універсальним за своєю сутністю, разом із цим має застосовуватися вищою мірою виважено, з урахуванням сутності та значення тієї чи іншої свободи. Так, очевидно, на наш погляд, є різниця між свободою на мирні зібрання та свободою наукової творчості, а раз так, то обмеження, які мають існувати на шляху їх реалізації, також мають бути різними. У цьому сенсі не можна не звернути увагу на той факт, що ч. 1 ст. 54 Конституції України не містить жодних обмежень на шляху реалізації свободи наукової творчості. Про них, як про такі, не згадується і в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність», що начебто свідчить про абсолютну свободу суб'єктів, задіяних у науковому процесі. Однак це не так. Можна

стверджувати лише про відсутність спеціальних обмежень на шляху реалізації свободи наукової творчості, що однак не виключає існування обмежень загального конституційного порядку.

На наш погляд, свобода наукової творчості обмежена змістом конституційних прав і свобод приватних осіб, а також публічними інтересами держави. Так, насамперед свобода наукової творчості може бути реалізована лише в межах правомірної поведінки, тобто такої, яка не буде схарактеризована як правопорушення чи злочин. Наукові висновки, рекомендації тощо не мають завдавати шкоди честі та гідності інших осіб, створювати перешкоди для реалізації державою покладених на неї функцій. Думаємо, що на цьому обмеження для реалізації права на свободу наукової творчості мають закінчуватися. Проте це лише в теорії, оскільки на практиці на сьогодні наукова творчість перебуває під дією значної кількості обмежень іншого порядку, які грубо порушують право науковців на свободу наукової творчості, будучи для них тим внутрішнім бар'єром, який, з одного боку, блокує розвиток нових ідей, а з іншого – гальмує, а подекуди і знищує наукову дискусію, у межах якої, власне, тільки і можуть робитися висновки про науковий чи ненауковий характер того чи іншого творчого здобутку.

Форми порушень свободи наукової творчості в Україні

Наявні порушення свободи наукової творчості, на наш погляд, мають історичне підґрунтя, сформоване насамперед у межах інституту радян-

ської цензури, який поширив свою дію на сферу літературної, художньої та наукової творчості [10, с. 124–125; 11], наслідки та прояви якого ми продовжуємо відчувати на собі й сьогодні.

Цензура, під якою розуміється поточний або попередній контроль офіційної (світської або духовної) влади за змістом, випуском у світ і поширенням друкованої продукції, творів сценічного, образотворчого та кіномистецтва, радіо- і телепередач, а іноді й приватного листування – з тим, щоб не допустити чи обмежити поширення ідей, інформації, що визначаються цією владою небажаними або шкідливими [12, с. 737], у сфері юридичної науки нині існує в латентній формі, тобто вона де-юре заборонена, однак існує де-факто, здійснюючи фільтрацію інформаційного поля приховано, з неясними та невідомими цілями [13, с. 8].

Процес цензури здійснюється на перетині інтересів трьох соціальних груп: з одного боку, це інтелектуальна еліта, яка вироблює нові моделі досвіду, поглядів, розуміння, вираження; з іншого – наділені державною владою спостерігачі за порядком, вони ж розподільники оцінок зробленому, а далі – розпорядники винагород і санкцій за заслуги та порушення; з третього – громадськість, яка є споживачем творів, що пройшли (чи не пройшли) цензуру [14]. Викладена схема, на жаль, нині працює і у сфері юридичної науки.

До чого це призведе? До «підлаштовування» науковців під погляди керманів держави, під наукові позиції та наукові погляди офіційних

опонентів, рецензентів, членів спеціалізованих вчених рад і вчених рад навчальних закладів (факультетів), останні з яких до того ж доволі часто є безпосередніми керівниками наукових (науково-педагогічних) працівників. І яку позицію в цій системі займуть аспіранти, здобувачі, докторанти? Чи наважаться вони у своїх працях ставити під сумнів наукові постулати та висновки, зроблені керівниками від науки, або вести мову про ті аспекти правової проблематики, які кидають тінь на їх досягнення?! Власний досвід багаторічної роботи в цій сфері засвідчує, що на це відважуються одиниці, а решта разом із науковими керівниками (консультантами) обирають шлях «пристосування та підлаштовування» як найбільш «безпечний», проте абсолютно нікчемний з огляду на призначення науки та наукової діяльності як таких. Показовими в цьому плані є слова В. Розенберга та В. Якушкіна, які за результатами аналізу цензури в Російській імперії зробили такий висновок: «Якщо ми тепер стоїмо перед гордієвим вузлом заплутаних та невирішених справ першої державної важливості, це – природний результат системи затуляння рота... Усі хочуть правди без приховування, якою б гіркою іноді вона б не була; усі переконані в необхідності покінчити з громадською грою в піжмурки, яка у нас ...до загального сорому та нещастя, продовжувалася надзвичайно довго: усі бачать у широкій гласності та повній терпимості до всіх без винятку відтінків суспільної думки заставу відродження Вітчизни до нового життя» [15, с. 89, 91].

Думаємо, що така «гра в піжмурки» останні майже сто років досить успішно ведеться у сфері вітчизняної юридичної науки. Спочатку в неї грали радянські вчені-правники, які протягом усього часу існування СРСР розроблювали штучні наукові засади існування радянської тоталітарної державності та «позаправового» права, а потім її «підхопили» окремі з наших сучасників, які намагаються пристосувати радянську правову доктрину до умов сьогодення, при цьому навіть не виходячи за межі переліку наукових спеціальностей, знову ж таки розробленого за радянських часів. І що ми маємо в результаті? Майже нічого, якщо порівняти наші здобутки на науковій ниві зі здобутками європейських колег. Насамперед ми говоримо про науку адміністративного права, хоча більш ніж переконані, що ситуація в інших галузях юридичної науки не набагато краща.

Як приклад хочемо навести ситуацію, яка на сьогодні склалася навколо вивчення нових галузей вітчизняного права (адміністративно-господарського, поліцейського, телекомунікаційного, мирних зібрань тощо), яких, за твердження окремих колег, просто не існує на сьогодні!? Як доказ такого «неіснування» наводиться обеззброююче твердження, що такі галузі права не передбачені паспортами наукових спеціальностей. Що ми маємо в результаті? Не маємо нічого! Найбільш яскравий приклад – це ситуація, що склалася як із регулюванням права громадян на свободу мирних зібрань, так і з пізнанням його сутності на теоретичному рівні. Завдя-

чуючи «неіснуванню» галузі права мирних зібрань, а з ним і відповідної сфери наукового пошуку відповідної навчальної дисципліни, маємо тисячі свавільно заборонених мирних зібрань [16], сотні випадків неправомірного притягнення наших співгромадян до юридичної відповідальності за порушення неіснуючих правил організації та проведення мирних зібрань [17], тисяч працівників правоохоронних органів, які не розуміють меж власної поведінки під час супроводження масових акцій. Хіба не з відсутністю права мирних зібрань це пов'язано?

Безумовно, що чимала кількість наведених фактів викликана до життя причинами іншого порядку (політична заангажованість, корупція, злочинна недбалість тощо), проте, думаємо, не обійшлося тут і без простого нерозуміння, а що ж таке, власне, мирне зібрання? А як же може бути інакше, якщо в Україні немає жодного навчального посібника, присвяченого вивченню такої важливої галузі права, як права мирних зібрань. Майже немає в нас і дисертаційних (монографічних) досліджень з цієї тематики, бо хто буде ризикувати, затверджуючи тому, яка, говорячи словами рецензентів тем дисертаційних досліджень Національної академії юридичних наук України, «не відповідає паспорту спеціальності» [18, с. 182, 191, 229 тощо]? Ті ж «правильні» дисертації, підготовлені з цієї тематики, мають надзвичайно низький рівень практичної користі, викликаний загрозою виходу за межі паспорту наукової спеціальності. Проте таке дослідження вимагає одночасно аналізу

щонайменше відповідних норм конституційного права, адміністративного права, поліцейського права та кримінального права. У межах якої наукової спеціальності може бути виконана така робота?!

Висновки та пропозиції

Отже, у чому та де, на наш погляд, виявляються нині порушення й обмеження права на свободу наукової творчості в галузі юридичної науки в Україні?

По-перше, у функціонуванні вчених рад навчальних закладів, покликаних затверджувати теми наукових досліджень, навчально-методичну літературу інституту; в обов'язковому попередньому рецензуванні монографій, підручників і навчальних посібників. Абсолютно неприйнятною, з точки зору свободи наукової творчості, виглядає і діяльність Національної академії правових наук України, яка також бере на себе функції, пов'язані з попереднім рецензуванням тем наукових досліджень (а фактично напрямків наукового пошуку), так і їх результатів, перед поданням відповідних наукових досліджень до захисту у спеціалізовані вчені ради. Невже свобода наукової творчості може виявлятися в отриманні дозволів і погоджень!? Усе це нагадує радянські підходи до організації наукової діяльності, у межах яких, як слушно писав 1927 року Г. Гурвич, влада спостерігала за тим, щоб у лекціях і творах «старих професорів» «не проліз як-небудь контрабандою страшний та хитрий принцип поділу влади» [19].

Нас, можливо, запитують: «А хто тоді буде нести відповідальність за

результати наукової творчості?» Переконані, що тут можливі лише декілька варіантів: науковий керівник має відповідати за творчість аспіранта чи здобувача; науковий консультант – за творчість автора докторської дисертації. До цього додамо, що варто виключити практику керівництва дисертаційними дослідженнями з боку кандидатів наук. Це має бути виключної прерогативою докторів наук. Що стосується вчених, які відповідно до свого статусу мають право проводити самостійні дослідження, то увесь тягар відповідальності у цій сфері лежить виключно на них самих.

По-друге, абсолютно руйнівним для сучасної юридичної науки вважаємо існування паспортів наукових спеціальностей, які закладають невідповідні штучні обмеження для проведення наукових досліджень. Як уже було показано вище, на сьогодні багато наукових досліджень не проводиться лише тому, що їх тематика не узгоджується зі змістом названих паспортів. У наш час, який вимагає реалізації міждисциплінарних досліджень, паспорт наукової спеціальності – це найбільший ворог розвитку української юридичної науки, який поряд із цим гальмує і розвиток законодавства, оскільки останнє не отримує комплексних і системних пропозицій щодо регулювання тих чи інших груп суспільних відносин. Очевидним є також і той факт, що наявні паспорти наукових спеціальностей, а також їх змістовне наповнення давно не відповідають реаліям правозастосовної практики, яка знає чимало нових галузевих утворень, які навіть і не згадуються. Відповідно виникає логічне

запитання: кому потрібна наука, яка може так мало запропонувати чогось потрібного та корисного суддям, адвокатам та юристам?!

Паспорти наукових спеціальностей з їх обмеженим переліком галузей українського права (напрямків наукового пошуку), на наше глибоке переконання, заважають також і формуванню вузькоспеціалізованих учених, які конче потрібні українській юридичній науці насамперед з огляду на активізацію євроінтеграційних прагнень України. У такому разі мова йде про те, що європейська юридична наука, так само як і законодавство знають багато галузевих правових утворень, практично невідомих вітчизняним ученим та юристам-практикам. З огляду на це виникає чергове запитання: яким чином ми тоді будемо приводити українську правову систему відповідно до європейської правової системи, якщо остання складається з принципово різних галузей права?! Відсутність відповіді на поставлене запитання відповідно суттєво гальмує і розвиток українського законодавства, негативно позначається на рівні фахової підготовки вітчизняних юристів, які на сьогодні мають надзвичайно обмежені знання, скажімо, у сфері телекомунікаційного права, права захисту навколишнього природного середовища від шкідливих наслідків господарської діяльності, спортивного права тощо. Для акумулювання подібних спеціальних знань необхідні відповідні наукові та навчальні розробки, формування і просування яких в «маси», як уже було наголошено, блокується паспортами наукових спеціальностей.

По-третє, як засіб обмеження свободи наукової творчості ми схильні розглядати також і встановлені на сьогодні деякі вимоги до дисертаційних досліджень, зокрема ті, що стосуються обсягів наукових досліджень. Думаємо, що кожен, хто має відношення до сфери наукової діяльності, неодноразово під час захистів дисертацій чув таку фразу: «на жаль обсяг дисертації не дозволив нам дослідити всіх аспектів цієї проблематики». Виникає питання: навіщо нам напівдисертації, які не вирішують поставлених перед ними завдань?! Відповідно будь-які вимоги, які наперед визначають спрямованість, обсяг, тривалість дослідження, мають бути ліквідовані раз і назавжди. У протилежному випадку несвідомі автори будуть «ховати» за такими обмеженнями власну нездатність до наукового пошуку, а свідомі будуть змушені готувати роботи з низьким науковим коефіцієнтом корисної дії.

По-четверте, певну небезпеку для вільного розвитку та формування наукових ідей становлять і наявні у сьогоднішньому форматі спеціалізовані вчені ради, які за сучасних підходів до їх функціонування доволі часто не можуть забезпечити проведення фахового аналізу відповідних дисертаційних досліджень. Наприклад, у спеціалізованій вченій раді, яка має право приймати до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора юридичних наук за спеціальностями 12.00.07 та 12.00.09, може не бути жодного фахівця з інформаційного права (а такі ради на сьогодні реально функціонують), проте дисертації з інформацій-

ного права в такій раді все одно захищаються. Запитання: хто здійснює оцінювання наукового рівня такої дисертаційної роботи? Формально в такій ситуації порушень немає, адже в роботі ради беруть участь необхідна кількість фахівців зі спеціальності 12.00.07, а раз так, то рада правомочна приймати рішення, проте наскільки фаховим воно є? Відсутність належного наукового контролю за дисертаційними дослідженнями негативно позначається на формуванні відповідних знань, сприяє «проникненню» у науку низькоякісних досліджень, які можуть закласти хибне підґрунтя для формування подальших знань.

По-п'яте, певну загрозу розвитку нових наукових теорій та концепцій, а також науковій автономії навчальних закладів та наукових установ несе у собі і діяльність експертної ради Департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки України. Переконані, що давно назріла необхідність перейти до практики присудження наукових ступенів і присвоєння наукових звань за рішеннями вищих навчальних закладів та наукових установ. У діяльності названої ради на сьогодні чітко та явно прослідковуються ознаки інституту рецензування наукових праць, що жодним чином не узгоджується з ч. 1 ст. 54 Конституції України. На наше переконання, завдання Департаменту атестації кадрів у цій сфері має обмежуватися виключно перевіркою дисертаційних досліджень на предмет плагіату.

По-шосте, чи не найголовнішою проблемою у сфері, що розглядається,

є організаційна залежність науковців від керівництва вищих навчальних закладів і наукових установ, представники якого до того ж часто очолюють відповідні вчені та спеціалізовані вчені ради. Така залежність, що проявляється на рівні виплати заробітної плати, призначення та звільнення з посад, рекомендацій щодо присвоєння вчених звань, службових відряджень тощо, природно робить науковця залежним від свого керівника, який, зрозуміло, далеко не завжди може поділяти наукові погляди вченого, так само як і вчений може категорично не погоджуватися з позицією керівника. Такий підпорядкований стан науковця, з одного боку, призводить до обмеження напрямків і змісту його власної наукової творчості, а з іншого – знижує рівень об'єктивності оцінювання вченим напрацювань колег, і насамперед – керівництва вищого навчального закладу, наукової установи, спеціалізованої вченої ради.

Викладені в цій статті роздуми та оцінки зачіпають найбільш кричущі проблеми, які наразі мають місце на шляху користування науковцями правом на свободу наукової творчості. Сподіваємося, що висловлені думки викличуть підтримку серед колег і знайдуть подальший розвиток в інших публікаціях. З іншого боку, не втрачаємо сподівань і на Міністерство освіти та науки України, яке має зайняти рішучу позицію у справі викорінювання цензури та бюрократизму зі сфери наукової творчості, адже без цього українська юридична наука ніколи не отримає якісного кадрового та змістовного оновлення.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 64. – Ст. 2328.
2. Шекспир В. Уж если нет на свете новизны... [Електронний ресурс] / Шекспир В. – Режим доступа : <http://www.kostyor.ru/poetry/marshak/?n=84>.
3. Бруно Л. Свобода и закон / Л. Бруно; пер. с англ. В. Кошнина под ред. А. Куряева. – М.: ИРИСЭН, 2008. – 308 с.
4. Кулик В. Про неморальну непрофесійність і способи її подолання [Електронний ресурс] / Кулик В. – Режим доступу : <http://krytyka.com/ua/community/blogs/pro-nemoralnu-neprofesijnist-i-sposoby-uyi-podolannya>.
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13 грудня 1991 р. № 1977-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – Ст. 165.
7. Погребной И. М. Теория права : учеб. пос. 3-е изд., испр. и доп. / Погребной И. М. – Х.: Государственное специализированное издательство «Основа», 2003. – 128 с.
8. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / [А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.] ; за ред. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 320 с.
9. Гегель Г. Сочинения. – М. – Л., 1935. – Т. 7. // Цит. за: Загальна теорія держави і права : навч. посіб. А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.; за ред. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 320 с.
10. Федотова О. О. Політична цензура друкованих видань в УСРР–УРСР (1917–1990 рр.) : монографія / О. О. Федотова. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 352 с.

11. Колісник Ю. Засилля політичної цензури в інформаційному просторі УРСР / Ю. Колісник // Вісник Львівського ун-ту. Серія журн. – 2011. – Вип. 35. – С. 167–181.

12. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.

13. Солодовников М. В. Цензура как механизм социального контроля: социологический анализ: автореф. ... канд. социол. наук / М. В. Солодовников. – М., 2011. – 29 с.

14. Дзялошинский И. Цензура в России: день сегодняшний [Электронный ресурс] / Дзялошинский И. – Режим доступа : <http://www.memo.ru/about/bull/b20/23.htm>.

15. Розенберг В. Русская печать и цензура в прошлом и настоящем / Розенберг В.,

Якушкин В. – М., Изд. М. и С. Сабашниковых, 1905. – 250 с.

16. Куйбіда Р. Мирні зібрання: рік заборон / Р. Куйбіда, М. Серета // Юридичний вісник України. – 2012. – № 1–2. – С. 18–19.

17. Практика розгляду судами справ про адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління (ст. 185–1852 КпАП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua>.

18. Перелік тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (затверджених у 2012 р.): розглянуті та схвалені відділеннями Національної академії правових наук України / упоряд.: Д. В. Лук'янов, Н. І. Карпенко. – Х.: Право, 2013. – 308 с.

19. Гурвич Г. С. К составлению Административного кодекса / Гурвич Г. С. // Власть Советов. – 1923. – № 3. – С. 26.

Мельник Р. С. Право на свободу научного творчества: состояние и перспективы реализации в сфере украинского юридического образования.

В статье сделана попытка анализа современного состояния нормативного закрепления и фактической реализации гражданами Украины права на свободу научного творчества в сфере юридической науки. В процессе достижения сформулированного задания выяснено состояние свободы научного творчества в Украине, проанализировано нормативное регулирование права на свободу научного творчества, рассмотрено содержание свободы научного творчества, выделены формы нарушений свободы научного творчества в Украине, а также сформулированы выводы и предложения, которые, по мнению автора, будут содействовать улучшению уровня гарантирования и условий реализации права на свободу научного творчества в Украине.

Ключевые слова: наука, свобода, право на свободу научного творчества, юридическая наука.

Melnyk R. S. The right for freedom of scientific creativity: status and prospects of implementation in the field of Ukrainian legal education.

The article deals with the analysis of the modern legislation and the right to free legal scientific work exercised by the Ukrainian citizens. While achieving the task of the article the freedom to scientific work in Ukraine has been found out. Legislation on the right to free scientific work has been analyzed. The content of free scientific work is considered. Violation of freedom to scientific work in Ukraine is separated out. Conclusions and proposals which will improve, on the author's opinion, the guarantees and conditions for exercise of the right to free scientific work in Ukraine are made.

Key words: science, freedom, right to free scientific work, legal science.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2014